

A. Indicatorii numarului si structurii fortei de munca

Pentru caracterizarea numarului fortei de munca se utilizeaza urmasorii indicatori:

- populatia activa
- populatia ocupata
- numarul salariatilor
- fondul de timp de munca efectiv lucrat

POPULATIA ACTIVA (PA) din punct de vedere economic include toate persoanele de 14 ani si peste, apte de munca, care, intr-o perioada de referinta specificata, furnizeaza forta de munca disponibila (utilizata sau neutilizata) pentru producerea de bunuri si servicii in economia nationala.

Intr-o forma generala, populatia activa cuprinde populatia ocupata (PO) si somerii (S).

Populatia activa neocupata (sau somerii)

- persoane in cautarea unui alt loc de munca
- persoane in cautarea primului loc de munca

Populatia inactiva din punct de vedere economic:

- persoane casnice;
- elevi si studenti, exclusiv cei care exercita o activitate economica sau sociala pe baza unui contract de munca;
- pensionari, exclusiv cei reincadrati;
- persoane intretinute de alte persoane: copii prescolari, batrani, persoane handicapate si invalizi;
- persoane intretinute de stat: copii si batrani aflati in intretinerea unor institutii publice (casa copilului, camine pentru batrani etc.);
- persoane care se intretin din alte venituri decat cele provenite din munca (inchirieri, dobanzi, economii, rente, dividende).
- In definirea populatiei active exista numeroase diferente de la o tara la alta, precum si intre statisticile acestora si statistica organismelor internationale, fapt ce impune precautie in folosirea indicatorului in comparatiile internationale.

In Romania, atat recensamantul populatiei din 7 ianuarie 1992, cat si anchetele asupra fortei de munca, demarate din anul 1994, s-au bazat pe conceptiile si definitiile recomandate de Oficiul de Statistica al O.N.U. si de Biroul International al Muncii (B.I.M.).

In statistica O.N.U. se recomanda *determinarea populatiei active in doua variante:*

i. populatia obisnuit activa

ii. populatia curent activa.

Distinctia intre aceste categorii se face prin raportarea la perioada de referinta, care este diferita in functie de sursa de date (recensamant sau ancheta).

i. Populatia obisnuit activa se determina cu ocazia recensamintelor, perioada de referinta fiind de obicei anul caracteristic (sau precedentele 12 luni).

Criteriul in functie de care se stabileste categoria in care se include o persoana este numarul saptamanilor:

- daca numarul saptamanilor in care persoana respectiva a avut statut de "ocupat" si "neocupat" in perioada de referinta este preponderent, atunci se include in populatia obisnuit activa;
- daca numarul saptamanilor in care persoana respectiva a fost inactiva (nici ocupat, nici neocupat) este preponderent, atunci se include in populatia obisnuit inactiva;

ii. Populatia curent activa se determina cu ocazia anchetelor asupra fortei de munca, perioada de referinta fiind de obicei o saptamana.

Criteriul in functie de care se stabileste categoria in care se include o persoana este ora:

- daca persoana respectiva a lucrat cel putin o ora in saptamana luata ca perioada de referinta sau a fost in somaj, atunci ea se include in populatia curent activa;
- daca persoana respectiva nu a lucrat nici cel putin o ora si nici nu era in somaj in perioada de referinta, atunci se include in populatia curent inactiva.

Populatia activa, in cele doua variante, *se calculeaza* pe baza a trei surse de date:

1. Recensamantul populatiei, caz in care se determina populatia obisnuit activa, ca o media anuala a perioadei de referinta.

2. Ancheta asupra fortei de munca este metoda principala de investigare a pietei fortei de munca, caz in care se determina populatia curent activa. In Romania, prima ancheta asupra fortei de munca s-a organizat in luna martie 1994, urmand ca, in perspectiva, cercetarea sa devina bianuala si apoi trimestriala, lucru impus de dinamica modificarilor pe piata muncii. Ancheta s-a realizat pe un esantion reprezentativ la nivelul tarii, esantion ce a cuprins 15000 de locuinte, facand obiectul anchetei toate persoanele din gospodariile selectate.

3. Sursele administrative permit estimarea populatiei active prin insumarea urmatoarelor elemente:

- populatia ocupata civila - PO_C , evaluata pe baza informatiilor inregistrate la Ministerul Finantelor (in special in bilanturile contabile ale agentilor economici);
- efectivele militare (militari de cariera si militari in termen) - M , informatii furnizate de ministerele respective (MAPN, MI, SRI etc);
- numarul somerilor - S , inregistrat la Ministerul Muncii si Protectiei Sociale.

Utilizand aceste elemente se obtine populatia activa:

$$PA = PO_C + M + S$$

Sursele administrative prezinta dezavantajul unei estimari aproximative a personalului nesalariat (patroni, lucratori pe cont propriu, lucratori familiali neremunerati).

Informatiile care caracterizeaza *populatia activa pot fi structurate dupa mai multe criterii:*

❖ **Structura dupa sexe** a populatiei active permite evidentierea ponderii barbatilor (p_M) si a femeilor (p_F) in totalul populatiei active, atat pentru intreaga economie nationala, cat si pe ramuri de activitate.

Se observa ca ramurile comert (52,8%), hoteluri si restaurante (64,9%), invatamant (71,7%), sanatate si asistenta sociala (77,2%) au un pronuntat grad de feminizare a populatiei active.

❖ **Structura dupa varsta** a populatiei active.

Analiza unor asfel de serii cu distributie de frecvente permite calculul si interpretarea unor indicatori cu o semnificatie deosebita: varsta medie a populatiei active, intervalul median si mediana, intervalul modal si modulul.

Varsta medie se calculeaza ca o medie aritmetica ponderata:

$$\bar{V} = \frac{\sum V \cdot PA}{\sum PA} = \sum V \cdot YPA$$

Varsta medie la nivelul economiei nationale in anul 1996 va fi 39,735 ani.\

$$\bar{V} = 19,5 \cdot 0,138 + 29,5 \cdot 0,233 + 39,5 \cdot 0,356 + 54,5 \cdot 0,191 + 69,5 \cdot 0,082$$

❖ **Structura pe sectoare de activitate** a populatiei active, respectiv gruparea populatiei active pe cele trei sectoare: sectorul primar (agricultura, silvicultura, economia vanatului si pescuitul), sectorul secundar (industria si constructiile) si sectorul tertiar (serviciile).

Acesta repartitie este unul din criteriile de analiza a nivelului de dezvoltare economica a unei tari. Astfel, compararea structurilor sectoriale ale populatiei active din tari cu niveluri diferite de dezvoltare economice ne conduce la constatarea ca tarile dezvoltate se caracterizeaza – in opozitie cu tarile mai putin dezvoltate- printr-o pondere ridicata a populatiei active din sectorul tertiar si o pondere foarte scazuta in sectorul primar.

Din acest punct de vedere, Romania prezinta o structura defavorabila, cu o pondere mare si in crestere a populatiei active din sectorul primar si cu o pondere inca redusa a serviciilor. (Conform Anexei 3)

❖ **Structura pe ramuri** a populatiei active permite stabilirea locului diferitelor ramuri in ansamblul economiei nationale din punct de vedere al ponderii populatiei active.

In prezent, comertul, activitatea hoteliera si de administratie publica detin cca 7% din populatia activa a Romaniei, fiind devansate numai de industrie si agricultura. Nivelul de 7% este foarte redus, comparativ cu tarile dezvoltate (15-23%)

❖ **Structura populatiei active pe categorii socio-profesionale**

La recensamantul populatiei din ianuarie 1992 s-a utilizat o structura corespunzatoare recomandarilor facute de organisme de specialitate ale O.N.U. si C.E.E.: agricultori particulari, membri ai asociatiilor agricole, salariati cu ocupatii agricole, patroni, liber profesionisti, salariati cu ocupatii neagricole (exclusiv muncitori), meseriasi si comercianti particulari, personal al cooperatiei mestesugaresti si de consum, muncitori salariati.

In analizele economice, precum si in comparatiile internationale, populatia activa este corelata cu populatia totala sau cu anumite segmente ale acesteia, determinandu-se ratele de activitate.

Orice persoana in orice moment se poate incadra – din punct de vedere al pozitiei pe piata muncii – intr-una din urmatoarele trei categorii:

- persoana ocupata
- persoana neocupata (somer).
- persoana inactiva (in afara fortei de munca)

persoana activa inclusa in
forta de munca

Rata generala de activitate (RGA) este raportul procentual intre numarul persoanelor active (PA) si numarul total al populatiei (P):

$$RGA = \frac{PA}{P} \cdot 100$$

Informatiile obtinute la ultimele recensaminte ale populatiei, din 1977 si 1992, reflecta faptul ca RGA in Romania a scazut de la 50,1% in 1977 la 45,9% in 1992, crescand apoi in anul 1996 la 51,8% , dar pentru populatia activa feminina aceasta este de 46,4% iar in mediul urban este de 43,8%.

Acest lucru se explica prin accentuarea fenomenului de imbatranire demografica a populatiei. Acest fenomen s-e manifestat prin majorarea ponderii populatiei varstnice si are ca efect cresterea insemnata a numarului pensionarilor (deci a populatiei inactiva din punct de vedere economic), fenomen ce nu a fost contracarat in suficienta masura de intrarile in activitate ale generatiilor tinere.

Rata de activitate a populatiei in varsta de munca (RAPVM) este raportul procentual intre numarul persoanelor active (PA) si numarul persoanelor in varsta de munca:

$$\text{Ratele specifice de activitate se calculeaza: } RAPVM = \frac{PA}{PVM} \cdot 100$$

▪ *pe sexe*

Rata de activitate masculina (RA_m), respectiv feminina (RA_f), este raportul procentual intre numarul populatiei active masculine (PA_m), respectiv feminine (PA_f) si populatia totala masculina (P_m), respectiv feminina (P_f).

$$RA_m = \frac{PA_m}{P_m} \cdot 100$$

$$RA_f = \frac{PA_f}{P_f} \cdot 100$$

Rata de activitate masculina are valori foarte apropiate in toate tarile, indiferent de nivelul lor de dezvoltare economica, lucru explicabil prin simplul motiv ca forta de munca masculina trebuie sa fie in activitate, sa desfasoare o munca in productia sociala.

In schimb, rata de activitate feminina – important indicator sociologic, economic si demografic – inregistreaza mari diferentieri intre tari, fiind influentata nu numai de structura demografica a populatiei, ci si de intregul context social-economic al tarii respective (structura economiei nationale, nivelul de instruire al femeii., traditii, religie, etc.).

In Romania, in anul 1996, rata de activitate masculina era evident mai mare decat rata de activitate feminina (57,5% fata de 46,4%) aceasta din urma situandu-se, insa, la nivelul celei atinse de tarile dezvoltate, semnificand o participare importanta a femeii la activitatea economico-sociala .

▪ *pe medii*

Rata de activitate in mediul urban (RA_u), respectiv rural (RA_r) este raportul procentual intre numarul persoanelor active din mediul urban (PA_u), respectiv rural (PA_r) si numarul total al populatiei din mediul urban (P_u), respectiv rural (P_r).

$$RA_u = \frac{PA_u}{P_u} 100$$

$$RA_r = \frac{PA_r}{P_r} 100$$

Daca rata de activitate din mediul urban nu s-a modificat prea mult din 1992 pana in 1996 (de la 47,2% la 48,2%), in mediul rural rata de activitate a crescut de la 44,3% in 1992 la 56,2% in 1996, lucru destul de promitator, deoarece pana in 1992 ne-am confruntat cu un fenomen de imbatranire demografica a populatiei din mediul rural deosebit de intens.

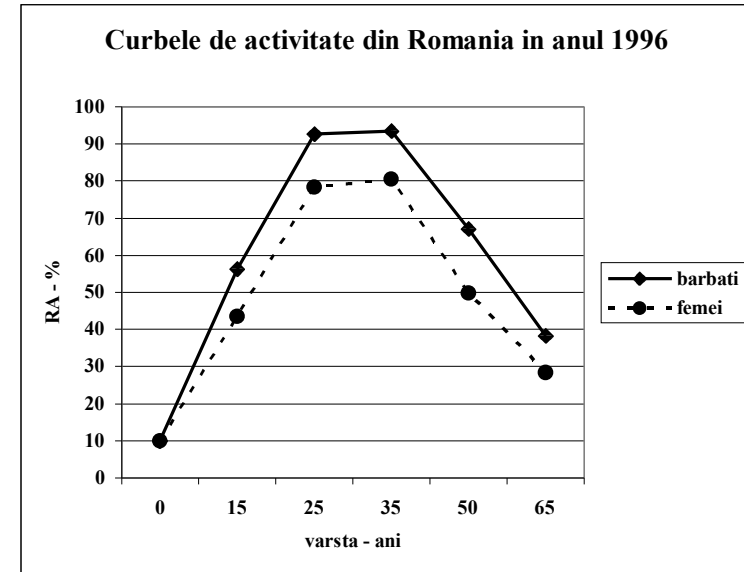
▪ *pe grupe de varsta*

Rata de activitate la varsta "i" (RA_i) este raportul procentual intre numarul populatiei active de varsta "i" (PA_i) si numarul total al populatiei de varsta "i" (P_i)

$$RA_i = \frac{PA_i}{P_i} 100$$

Pe baza acestor rate se pot trasa **curbele de activitate** (Graficul 1) care sunt reprezentari grafice ale ratelor de activitate specifice pe varste si pe sexe. Intre acestea, prezinta o importanta majora ratele de activitate la grupele marginale de varsta (sub 20 de ani si peste 60 de ani), care exprima, pe de o parte, efectul scolarizarii, deci a "intrarilor" in populatia activa si, pe de alta parte, efectul legislatiei muncii si a nivelului de trai, deci a iesirilor din activitate.

De mentionat ca, in tarile dezvoltate, ratele de activitate la populatia sub 20 de ani sunt mici, in timp ce ratele la peste 60 de ani sunt relativ mari. In tarile mai putin dezvoltate tendinta este inversa.

Graficul 1

Rata de intretinere (RI) reprezinta numarul de persoane inative (PIA) ce revin la 1000 persoane active (PA).

$$RI = \frac{PIA}{PA} \cdot 1000$$

In Romania, sarcina sociala ce revine populatiei active de a intretine persoane inative a scazut, astfel ca, in anul 1992, la 1000 de persoane active revenea un numar de 1180 persoane inative, iar in 1996 cand $PIA=48,2$ si $PA=51,8$ (conform *Anexei 1*) rata de intretinere este de 930.

POPULATIA OCUPATA este segmentul cel mai important al populatiei active si cuprinde toate persoanele de 14 ani si peste, care, in perioada de referinta, au efectuat o activitate economica sau sociala producatoare de bunuri si servicii in una din ramurile economiei nationale, in scopul obtinerii unor venituri sub forma de salarii, plata in natura sau alte beneficii.

In comparatie cu populatia activa (PA), populatia ocupata (PO) nu cuprinde somerii (S):

$$PO = PA - S$$

Populatia ocupata cuprinde atat personalul salariat, cat si personalul nesalariat (patroni, lucratori pe cont propriu, lucratori familiali neremunerati, membrii asociatiilor cooperatiste) care indeplinesc criteriile de baza:

- la recensamant: numarul saptamanilor lucrate in anul de referinta sa fie preponderent;
- la ancheta: sa fi lucrat in saptamana de referinta cel putin o ora (pentru lucrarorii pe cont propriu si lucrarorii familiali neremunerati care lucreaza in agricultura, durata minima este de 15 ore).

Definirea populatiei ocupate la ancheta are un caracter extensiv, criteriul impus fiind indeplinit si de numeroase persoane inscrise la oficiile de forta de munca si somaj, dar care desfasoara activitati in timp redus, ocazionale sau sezoniere. Asa se explica faptul ca intre populatia ocupata inregistrata la recensamant si la ancheta exista – in general – o diferenta in defavoarea primeia.

De asemenea, in populatia ocupata se includ atat persoanele prezente la lucru, cat si cele temporar absente de la lucru, dar care isi pastreaza legatura formata cu locul de munca (concedii de odihna, de boala, de maternitate, fara plata, de studii, pentru incapacitate temporara de munca; greve; cursuri de perfectionare profesionala; suspendare temporara a lucrului datorita conditiilor meteorologice, conjuncturi economice, penurie de materii prime si energie etc.).

Din aceste motive se poate aprecia ca populatia ocupata nu este cea mai buna estimare a fortei de munca pentru calculul productivitatii sociale a muncii, intre volumul productiei de bunuri si servicii si populatia ocupata (in calitate de resursa de munca utilizata) neexistand intotdeauna o legatura directa.

Intre **structurile populatiei ocupate**, cele mai utilizate pentru caracterizarea unor proportii macroeconomice si pentru efectuarea comparatiilor internationale sunt:

- structura dupa sex si dupa varsta;
- structura pe sectoare de activitate;
- structura pe ramuri;
- structura pe forme de proprietate .

Productivitatea sociala a muncii ar trebui sa se determine pe baza **TIMPULUI EFECTIV** la nivelul economiei nationale (in ore om), inasa acest indicator nu se calculeaza decat la nivelul unor ramuri (industrie, constructii).

NUMARUL SALARIATILOR este un alt indicator care exprima volumul fortei de munca, cuprinzand numai persoanele care isi desfasoara activitatea pe baza unui contract de munca. In numarul salariatilor se cuprind atat persoanele prezente la lucru, cat si cele care absenteaza din diferite motive, dar pastreaza relatii contractuale cu unitatea economica.

Numarul salariatilor se determina ca existent la un momen dat, deci este un indicator de stoc (de moment). Faptul ca, in caracterizarea activitatii desfasurate de o unitate economica, numarul salariatilor se coreleaza cu indicatorii de intervale (de flux) cum ar fi productia si consumul, face ca, pentru asigurarea compatibilitatii, sa se calculeze si numarul mediu al salariatilor . Pe ramuri si la nivelul economiei nationale, numarul mediu al salariatilor rezulta din insumarea numarului mediu al salariatilor existent in unitatile economice.

B. Indicatorii de masurare a gradului de neocupare al fortei de munca

Unul din obiectivele principale ale politicii economice, in orice tara, este acela al asigurarii ocuparii depline a fortei de munca. Problema ocuparii fortei de munca constituie una din preocuparile importante ale analizei macroeconomice.

In cazul analizei macroeconomice prin ocuparea deplina a fortei de munca se intelege o situatie cand rata somajului are un anumit nivel, acceptat (circa 4% este considerata rata naturala a somajului). De aceea se considera mai indicat termenul de ocupare inalta a fortei de munca in locul celui de ocupare deplina (totala).

In statisticile nationale si internationale se opereaza simultan cu mai multi indicatori privind numarul somerilor si rata somajului.

In ceea ce priveste **numarul somerilor**, cei mai utilizati indicatori sunt:

Numarul somerilor in sens BIM - Biroul International la Muncii – (sau definitia standard a somajului) este alcatuit din toate persoanele de 14 ani si peste, care, in cursul perioadei de referinta, indeplinesc simultan urmatoarele conditii:

- nu lucreaza, neavand un loc de munca;
- sunt disponibile sa inceapa imediat lucrul;
- sunt in cautarea unui loc de munca;

In consecinta, sunt considerate **someri**:

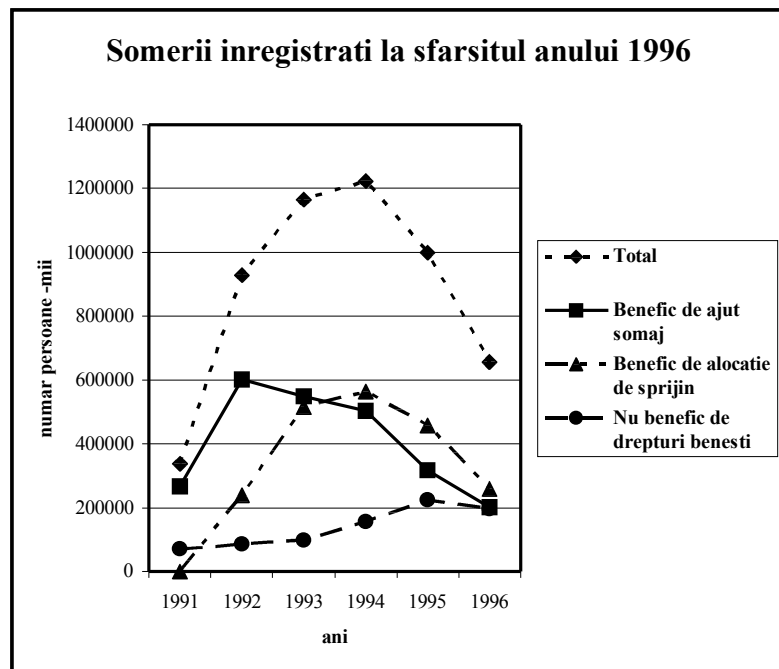
- persoanele concediate;
- persoanele in cautarea primului loc de munca (absolventi ai invatamantului secundar, profesional, universitar);
- persoanele (de regula femei) care, dupa o intrerupere voluntara a activitatii, solicita reluarea acesteia;
- persoanele ocupate cu timp partial, temporar sau sezonier, aflate in cautarea unui loc de munca cu timp complet;
- persoanele care si-au pierdut sau au renuntat la statutul anterior (lucrator independent, patron, lucrator familial neremunerat) si cauta pentru prima data loc de munca salariat;

Numarul somerilor inregistrati este alcatuit din toate persoanele care au declarat ca in perioada de referinta erau inscrise la oficiile de forta de munca si somaj (Legea nr. 1/1991 republicata in anul 1994), indiferent daca primeau sau nu ajutor de somaj sau alocatie de sprijin.

Numarul somerilor – asa cum a fost definit de primii doi indicatori – ascunde o parte importanta din timpul de munca neutilizat. Astfel, ca urmare a recesiunii economice, un segment mai mare sau mai mic al populatiei ocupate este afectat de reducerea numarului de ore prestate, fara a fi cuprins din punct de vedere statistic in categoria de someri. Aceste persoane se afla, de fapt, in somaj partial, fenomen manifestat in special prin intreruperea temporara a lucrului, ca urmare a conjuncturii economice, a penuriei de materii prime si energie etc. In aceste conditii, pentru cuantificarea in intregime a somajului, se utilizeaza indicatorul “timp de munca disponibil neutilizat”, care cumuleaza atat timpul de munca neutilizat de catre populatia neocupata (somerii), cat si timpul de munca neutilizat de catre o parte din populatia ocupata (aflata in stare de somaj).

Rata somajului este un indicator prin intermediul caruia se masoara intensitatea somajului, calculandu-se sub forma unui raport intre numarul de someri si populatia de referinta (de obicei populatia activa).

In graficele 2 si 3 este prezentata evolutia numarului somerilor inregistrati si a ratei somajului:

Graficul 2

In practica mondiala, pentru colectarea informatiilor privind somajul, sunt utilizate trei surse de date:

1. Recensamantul populatiei, ca inregistrare totala, la care criteriul prin care o persoana este considerata in stare de somaj este acela ca, in perioada de referinta (de obicei un an), numarul saptamanilor in care persoana respectiva a fost neocupata sa fie predominant in raport cu numarul saptamanilor in care aceasi persoana a avut o slujba. Pe baza acestei surse de date se obtine numarul somerilor ca medie a anului de referinta.

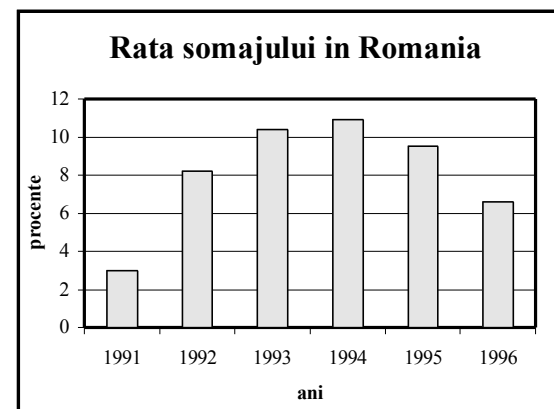
2. Ancheta asupra ocuparii fortei de munca efectuata in gospodariile populatiei este considerata cea mai adecvata sursa de date si metoda de investigare pentru masurarea, sub diferite aspecte si cu ajutorul a diversi indicatori, a somajului.

3. Sursele administrative de colectare a informatiilor, desi sunt cel mai accesibile, au limite in caracterizarea complexa a somajului, oferind numai informatii parțiale privind proportiile acestui fenomen.

La sfarsitul fiecărei luni, oficiile de forta de munca ale Ministerului Muncii si Protectiei Sociale furnizeaza date privind numarul persoanelor care solicita un loc de munca (prin inscrierea la oficiile de forta de munca).

In statistica curenta din Romania aceasta este principala sursa de date, pe baza careia s-au constituit – incepand cu anul 1992 – serii lunare de indicatori privind:

- *numarul somerilor* (in fapt, numarul persoanelor inscrise la oficiile de forta de munca);
- *rata somajului*;
- *structura celor care solicita locuri de munca* pe sexe, pe grupe de varsta, dupa durata somajului, pe categorii socio-profesionale si pe judete.

Graficul 3

C. Indicatorii eficientei utilizarii fortei de munca

In teoria si practica economica, categoria de productivitate exprima eficienta utilizarii factorilor de productie. Productivitatea unui factor de productie este raportul dintre productia obtinuta cu ajutorul factorului respectiv si cantitatea acelui factor utilizata in cursul perioadei de calcul. In acesta forma, productivitatea este deci raportul dintre un output (efect) si un input (efort).

Exprimarea imputului (forte de munca) se poate realiza cu ajutorul indicatorilor:

- populatie ocupata;
- numar mediu de salariatii;
- timp efectiv lucrat in ore-om si zile-om – exprima cel mai fidel cantitatea de munca consumata si deci asigura cea mai buna exprimare a productivitatii muncii.

Insa, in tara noastra, timpul efectiv lucrat nu se calculeaza la nivelul intregii economii nationale.

Nivelul productivitatii muncii se determina:

- la nivelul economiei nationale (productivitatea sociala a muncii), ca raport intre produsul intern brut (PIB) si populatia ocupata totala :

$$\bar{W} = \frac{PIB}{\sum T}$$

- la nivelul fiecarei ramuri (W), ca raport intre valoarea adaugata bruta obtinuta in ramura respectiva (VAB) si populatia ocupata in ramura respectiva (T):

$$W = \frac{VAB}{T}$$

Productivitatea sociala a munci in Romania, in anul 1996

Ramura	Valoarea adaugata bruta (VAB) - mld. Lei-	Populatia ocupata (T) mii pers.	Productivitatea muncii W=VAB/T -mii lei/pers-
Agricultura si silvicultura	20.473,5	3.320	6,2
Industrie	3.705,4	2.741	1,4
Constructii	7.468,8	475	15,7
Comert	10.907,5	888	12,3
Transport	7.120,9	448	15,9
Posta si telecomunicatii	2253,4	99	22,8
Activitati financiare, bancare si de asigurari	4456,0	71	62,8
Tranzactii imobiliare si alte servicii	5930,4	257	23,1
Admin. publ. si aparare ; asist soc obligat	3667,8	125	29,3
Invatamant	2322,1	441	5,3
Sanatate si asistenta sociala	1634,8	337	4,9
TOTAL	7624,7	903	8,4

Indicatori pe piata muncii

DRAGHICI MIHAELA
MONICA

BIBLIOGRAFIE :

1. Capanu, P.Wagner, C.Secareanu – *Statistica macroeconomica*, Editura Economica, 1997
2. N. Dobrota, D. Ciucur, M. Cosea – *Economie politica*, Editura Economica, 1995
3. T. Baron, E. Biji, P. Wagner – *Statistica teoretica si economica*, Editura Didactica si Pedagogica, 1996